

Mercader-Rubio, I., Oropesa-Ruiz, N. F., Gutiérrez Ángel, N., & Carrión-Martínez, J. J. (2023). Parental Educational Practices and Life Satisfaction: The Role of Positive Affect and Agreeableness in Adolescents. *Psychology research and behavior management*, 16, 119–131. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S387768>

Výchovný styl rodičů a životní spokojenost: role pozitivního prožívání a přívětivosti v adolescenci

Abstrakt:

V minulosti se výzkumy zaměřovaly spíše na zkoumání vnějších podnětů, které měly ovlivňovat osobní životní spokojenost člověka. Významná souvislost však prokázána nebyla. Autoři tohoto článku se tedy zaměřují na vnitřní proměnné jako jsou vnímané kompetence, osobnostní styly a osobní autonomie. Dokazují významný vztah mezi výchovnými styly rodičů a vnímanou osobní životní spokojeností adolescentů. Kvalita výchovných stylů rodičů pozitivně nebo negativně ovlivňuje pozitivní afektivitu adolescentů, což následně modeluje osobnostní rys přívětivosti, který se projevuje v celkové subjektivní životní spokojenosti.

Klíčová slova:

adolescenci, výchovné styly, osobnost, subjektivní životní spokojenost

Úvod

Kontext rodiny a životní pohoda

Rodina je vnímána jako prvotní referenční skupina jednotlivce, v jejímž rámci vzniká chápání společnosti a skrze kterou se člověk učí vykonávat své budoucí role ve společnosti. Členy rodiny spojují pocity sounáležitosti a vědomí autonomie i závislosti. V rodině se člověk učí pracovat se svými emocemi a komunikaci s ostatními.

V rodině vznikají rodinné interpersonální závazky mezi členy, kteří sdílí společný životní projekt. V rodině se dítě učí dovednostem, které později využívá v kontaktu v širší společnosti. Rodina, jako sociální skupina, předává přesvědčení, hodnoty, normy a způsoby, jak se chovat. Vztah, který se vyvine mezi členy rodiny ukazuje, jakým projektivním způsobem se budeme vztahovat s ostatními členy společnosti.

Už výchovné praktiky rodičů v raném věku dítěte, ovlivňují jeho následující vývojové etapy. Pokud jsou vztahy s rodiči konfliktní, brání psychosociálnímu a emočnímu vývoji dítěte. Pokud jsou vztahy pozitivní, vzniká tak silnější základ pro lepší emoční vývoj a současně také lepší fungování dítěte ve společnosti, ve škole a později i v práci. Adolescenti, kteří se vyvíjí v pozitivně laděném rodinném prostředí se cítí lépe integrováni a adaptováni ve společnosti. Bylo prokázáno, že výchovné styly rodičů, které jsou založené na náklonnosti a jistém attachmentu podněcují vývoj sociálních dovedností, podporují lepší vztahy s vrstevníky a zároveň eliminují pravděpodobnost výskytů problémového chování. Oproti tomu chybějící nebo naopak nadměrný dozor a péče rodičů jsou spojovány s výskytem nevhodného chování dítěte.

Výchovné styly rodičů mohou být různé. Ten, ve kterém vzniká kvalitnější vztah mezi rodičem a dítětem, se vyznačuje přijímáním pocitů a chování dítěte rodiči, schopností rodiče reagovat na dítě a větší mírou zapojení rodiče v aktivitách dítěte. Tento vztah bývá popisován

jako přijetí, vřelost, pozornost, péče a podpora. Na opačném pólu dimenze stojí odmítnutí, kritika, nepřátelství nebo negativita.

Olivia a spol. popisují výchovné styly pomocí šesti dimenzí: kontroly chování (ve smyslu nařizování a disciplíny v nastavování hranic), podpory samostatnosti (jako požadavek zralosti), náklonnosti a komunikace (vztahy na základě vnímání druhého, respektu a aktivního naslouchání druhému), sebeodhalení (spontánní komunikace), humoru (životní optimismus) a psychologické kontroly (vztahy založené na obviňování a výsměchu). Je dokázáno, že dimenze náklonnosti a komunikace a sebeodhalení podporují vyšší životní spokojenost. Dimenze psychologické kontroly ji naopak snižuje. Všeobecně výzkumy potvrzují, že demokratické a liberální styly výchovy podporují životní spokojenost adolescentů.

Významné proměnné v životní spokojenosti: role přívětivosti a pozitivního afektu

Koncept životní spokojenosti vyjadřuje hodnocení kvality života s rodinou a kamarády. Jedná se o kognitivní komponentu, která se vztahuje k vnímané osobní pohodě, charakterizuje pozitivní míru kvality života. Lidé s vnímanou vyšší životní spokojeností, prožívají více pozitivních emocí.

Bylo dokázáno, že vnější faktory, jako je ekonomika, souvisí s konceptem životní spokojenosti jen malou měrou. Podle Noriegy je vysvětlujícím ukazatelem životní spokojenosti to, jakou kvalitou člověk vnímá sám sebe a svoje prostředí, ve kterém žije. Pro tento výzkum bylo předpokládáno, že stěžejním faktorem ve vnímání životní spokojenosti je především vnímání sebe sama a osobnostní rysy jednotlivce.

Pro konceptualizaci rysů osobnosti byl ve výzkumu použit dotazník Pěti základních faktorů osobnosti (Big Five Inventory) a jeho dimenze přívětivosti (agreeableness), která vyjadřuje prosociální chování vůči ostatním, altruismus, důvěru a skromnost a je v nejbližším vztahu se subjektivním vnímání pohody nebo nepohodlí. Je dále rozdělena na dvě subdimenze: na kooperaci a empatii (měří schopnost naslouchat potřebám a problémům ostatních a schopnost spolupráce) a na srdečnost (přívětivost, důvěra a otevřenost vůči druhým).

Cílem tohoto výzkumu bylo objasnit, jak souvisí rodičovské výchovné praktiky s životní spokojeností adolescentů. Bylo předpokládáno, že rodičovské výchovné styly budou ať už negativně či pozitivně ovlivňovat pozitivní prožívání, což povede ke zvýšení či snížení přívětivosti a bude ovlivňovat prožívanou životní spokojenost.

Autoři používali škálu výchovného stylu rodičů „Parental Style Scale“, kde je výchovný styl charakterizován šesti dimenzemi – náklonností a komunikací, podporou autonomie, kontrolou chování, psychologickou kontrolou, sebeodhalením a humorem. Dále byl použit dotazník životní spokojenosti „Life Satisfaction Questionnaire (SWLS)“, škála pozitivní a negativní afektivity „PANAS“ a škála přívětivosti z dotazníku „Big Five“.

Výsledky

Prokázalo se, že pokud je dynamika rodiny založená na vysoké míře náklonnosti a komunikaci, na podpoře autonomie adolescenta, humoru a sebeodhalení ve vztahu rodiče s dítětem, tak adolescenti pociťují větší životní spokojenost. Naopak je to v případě, pokud stoupá psychologická kontrola dítěte ze strany rodičů.

Dále byl prokázán významný mediační vliv pozitivní afektivity a osobnostního rysu přívětivosti a to tak, že různé rodičovské výchovné styly mají ať už pozitivní nebo negativní efekt na pozitivní afektivitu adolescenta, což vede ke zvýšení nebo snížení kvality osobnostního rysu přívětivosti, která následně povzbudí adolescenta k prožívání vyšší či nižší

životní spokojenosti. Závěry dokazují, že je tedy důležité přispívat k podpoře pozitivního prožívání, protože pozitivní afektivita přispívá k rozvoji osobnostního rysu přívětivosti, jenž úzce souvisí s prosociálním chováním a socializací v adolescenci. Bylo dokázáno, že vyšší emoční kompetence predikují lepší životní spokojenost.

Výtah zpracovala Klára Houlíková, K15